

8. Vizsgálni kell még azt, mekkora egy-egy tendenciának a hatóköre. Ez rendszerint nem száz százalékos. Előfordulhat, hogy nyelvjárási különfejlődések vannak: *húny* és *kúm*. Ez utóbbi mindmáig nyelvjárási szinten él. – Olykor a régi változat győzedelmeskedik egy-egy szóban, s az egész nyelvterületen megmarad: *por*, *para*. – Mindkét variáns élhet ugyanabban a nyelvtípusban: *lány* és *langyos*, *hajlik* és *kajla*. – Néha egy másik hangváltozás közbeszól. A szókezdő *p*-ből olykor nem *f*, hanem zöngésüléssel *b* lesz: *bal*, *bőr*.

Egy alaposabb, nagyobb és főleg lokalizált anyagra támaszkodó ómagyar kori adatgyűjtés lehetővé teszi majd, hogy e sokfajta kérdést hitelesebben megválaszoljuk.

ANTALNÉ SZABÓ ÁGNES

Kurta névformák

Világszerte terjedőben a rövidítések használata, a mai nyelvnek talán ez az egyik leggyakoribb szóalkotásmódja. Rohanó életvitelünk és az intézmények reklámcéljai arra ösztönzik a névadókat, hogy a teljes cégelnevezéseket megkurtítsák, rövidebb formába sűrítsék. Tanulmányomban ezeket a sokféle alakot öltő kurta névformákat elemzem szerkezeti szempontból.

Az AkH. 1984. a tulajdonnévi rövidítésformáknak két csoportját különbözteti meg: a betűszókét és a szóösszevonásokét. A névépítők és a névhasználók írásgyakorlata azonban ennél sokszínűbb, alakváltozatokban gazdagabb.

1. A teljes intézménynév összesűritésének hagyományos módszere: **b e t ű s z ó** alkotása a névelemek kezdőbetűiből.

DAK = *Dunaújvárosi Autójavító Kisvállalat*

DÉB = *Debreceni Építőipari Beton Kft.*

Gyakran nemcsak a különírt alkotóelemek kezdőbetűi, hanem a teljes névben található szóösszetétel tagjainak első betűi is beépülnek a betűszóba.

CSIV = *Csavaripari Vállalat*

ÉGJV = *Építőgép-javító Vállalat*

Előfordul, hogy a kezdőbetűkhöz egy-egy ejtéskönnyítő magánhangzó is társul, egy másik ritkább formában a névelemek első és utolsó betűiből keletkezik névrövidítés.

IMI = Ipari Műszergyár

BES = Bútoripari Egyesülés

A betűszók és a szóösszevonások közötti átmeneti névalakulatok azok, amelyekben a kezdőbetűkön kívül egyetlen névelem-töredék is található.

DESZOV = Dunaújvárosi Elektromos Szolgáltató Kisvállalat

DUVÉV = Dunaújvárosi Városi Építőipari Vállalat

A névsűrítés legkevésbé elfogadható formáit képviselik a következő több betűszóból álló, kiejthetetlen és megfejthetetlen szerkezetek:

D KÉV = Debreceni Közúti Építő Vállalat

JNVV GYEV = Jász-Nagykun Vendéglátó Vállalat Gyermekek és Munkahelyi Étkeztetési Leányvállalata¹

2. A teljes cégelnevezés rövidebb formába való sűrítésének legközvetlenebb eljárása a *s z ó ö s s z e v o n á s*. Ennek is többféle változatát fejlesztette ki a névadói gyakorlat. Régi hagyománya van annak a mozaiknévtípusnak, amely a különírt névelemek és az összetételi tagok kezdő szótagjaiból vagy betűkapcsolataiból építkezik. Ezek a szótöredékek gyakran keverednek a névelemek kezdőbetűivel. A szóösszevonásokat szemléltető példáim a névjegyzékekben a betűszók mintájára kivétel nélkül csupa nagybetűvel szerepeltek.

FIPKERSZ = Fehérgyarmati Ipari Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.

KÓVAC = Kőbányai Vas- és Acélöntöde

Ritkábban a névelemeknek nemcsak a kezdő, hanem az utolsó, sőt közbülső szótagjai, betűkapcsolatai is részt vesznek egy-egy szóösszevonás megalkotásában. Előfordul, hogy a mozaiknévbe olyan töredékét is beépítik, amely a hivatalos teljes névben nem szerepel.

DOMBSZER = Lakatos Szerelő Hegesztő Kiszövetkezet

EMIKA = Elektromechanikai Vállalat

Fiatalabb névmozaikolási mód az, amikor a névelemek töredékeihez az intézménynévből kiemelt teljes szó is kapcsolódik, ezáltal könnyebben értelmezhető mozaiknevet kapunk. A nyelv-művelő irodalom *p a n e l n e v e k* nek nevezi ezeket a névformákat, mivel nagyobb egységekből, panelokból vannak összerakva.

CSOMITERV = Csongrád Megyei Önkormányzati Tervező Vállalat

GÉPSZER = Gépészeti Szerelő és Kereskedelmi Kft.

3. A névkurtításnak a legfiatalabb és egyre divatosabb gyakorlata, hogy a teljes cégelnevezés egyes értelmes szavaiból és a telephely megnevezéséből *a l k a l m i s z ó ö s s z e t é t e l e k* et képeznek. A reklámcéloknak

talán ezek a névformák felelnek meg leginkább. A fiatal voltukat mutatja, hogy a helyesírási szabályzat még nem ad eligazítást az írásmódjukról.

CEGLÉDTEJ = Ceglédi Tejipari Közös Vállalat

TISZAHÚS = Tiszalöki Húsipari Kft.

A névadók és a névhasználók írásgyakorlatában a szóösszevonások és az efféle alkalmi szóösszetételek gyakran bukkannak fel a teljes cégelnevezés élén megkülönböztető elemként.

4. Az elmúlt években megsokszorozódott azoknak a cégeknek a száma, amelyek teljes elnevezésük egy-egy kiemelt szavát jelölik ki névrövidítésnek. Ezt a rövidítésformát már régóta ismerik és használják a köznyelvben. Ebből kölcsönözték a névalkotók, és azzal vált hivatalossá ez a *c s o n k a n é v f o r m a*, hogy az intézmények egyre gyakrabban jegyzik be őket az alapító okiratba is.

Architektúra Kisszövetkezet = Architektúra Építőipari és Szolgáltató Kisszövetkezet

Egyedi Kisszövetkezet = Egyedi Építőipari Szervező és Szolgáltató Kisszövetkezet

Az előbbieknél ritkább névrövidítési gyakorlat az, amikor a megkülönböztető elem önmagában képviseli a teljes cégelnevezést.

Ciklon = Ciklon Ipari és Szolgáltató Kisszövetkezet

Gerlach és Társa = Gerlach és Társa Vállalkozási Kft.

A cég tevékenységével kapcsolatos, a terméket megnevező kurta névformák közel állnak a védjegyelnevezésekhez.

Erdei Termék Vállalat = Erdeti Termékeket Feldolgozó és Értékesítő Kft.

Kiskun Cipő = Kiskun Cipőgyár

5. Egyes névrövidítésformákban keverednek az eddig bemutatott típusok sajátosságai, ezért célszerű őket *v e g y e s t í p u s ú a k* nak nevezni.

C-PRESS Kft. = Comp-Press Számítástechnikai és Nyomdaipari Kft.

É-KOMPLEX = Építőipari Komplex Fővállalkozó Kisszövetkezet

6. Néhány rövidítésforma olyan alkotóelemekből áll, amelyek nem találhatóak meg a teljes cégelnevezésben. Ezek fölépítésük szerint kereszteződnek a már bemutatott névtípusokkal.

GYÓRITERV = Észak-dunántúli Tervező Vállalat

HÓTERV = Energiagazdálkodási Tervező Kft.

Ebbe a csoportba tartoznak azok a divatos névrövidítések, többnyire szóösszevonások is, amelyek építőköve a teljes intézménynévben fellelhető magyar szavak *i d e g e n e r e d e t ú v á l t o z a t a*.

DATIMPEX = Számítástechnikai Beszerző és Forgalmazó Kft.

GALVANO-TECH = Felületnemesítő Kft.